

Työterveyslaitos

Näkökulmia työkykyyn

 Mikko Henriksson, Työterveyslaitos

Kuntoutuksen korkeakouluverkosto FiRe aamukahvit
10.12. klo 9:15-10:00.

80 VUOTTA
HYVINVOINTIA
TYÖSTÄ

Esityksen sisältö

1. Työkyky käsitteenä
2. Työkyvyn arviointi ja mittaaminen
3. Elämänkulkunäkökulma työkykyyn
4. Työhön kytkeytyvä kuntoutus

Työkyky käsitteenä

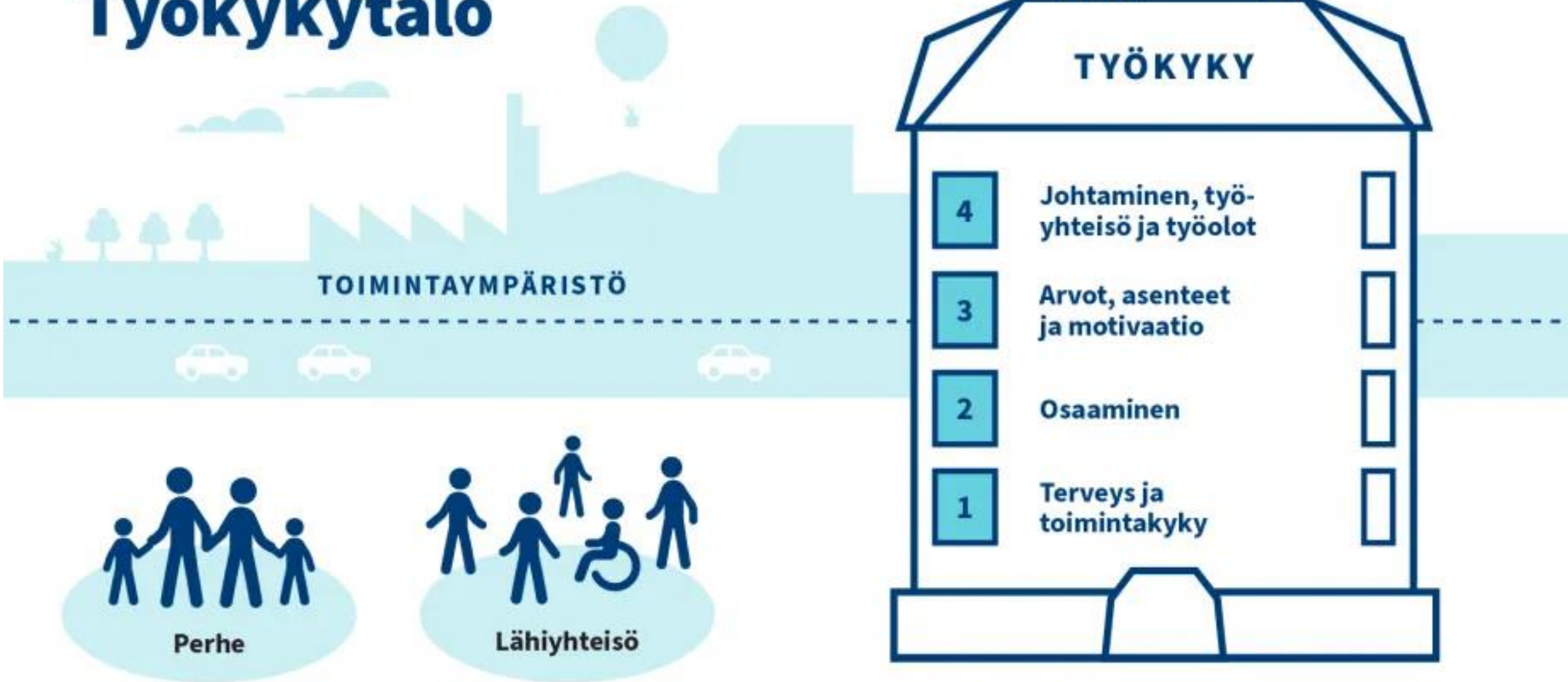
- Työkyvyllä tarkoitetaan ihmisen kykyä tehdä työtä yleensä tai omista työtehtävistä suoriutumista. Tähän kykyyn tai suoriutumiseen liittyy olennaisesti työn vaatimukset. Niinpä työkyky on relaatio, se kuvaa ihmisen ja työn suhdetta ja on käsitteenä on monialainen ja laaja.
- Voidaan ajatella, että on oltava riittävä terveys ja toimintakyky, osaaminen ja motivaatio ollakseen työkykyinen. Työkyky kuitenkin myös vaihtelee ajassa.
- Myös yhteiskunnallisilla tekijöillä sekä palvelujärjestelmien toimintaan liittyvillä vaikutteilla on osuutta ihmisen työkykyisyyteen ja siinä tapahtuviin muutoksiin.

Työkyvyn arviointi ja mittaaminen: Työkykyindeksi (Work Ability Index, WAI)

- Työkykyindeksi kehitettiin Työterveyslaitoksen toimesta 1980-luvun alussa seurantatutkimuksessa, joka koski ikääntyviä kunnallisia työntekijöitä. Indeksillä kehitettiin käytettäväksi työterveyshuollossa työkyvyn arvioinnin ja seurannan välineenä sekä toimenpiteiden aloittamiseen työkyvyn ylläpitämiseksi.
- Sitä käytetään myös kuntoutustarpeen arvioinnissa ja johtamisen työkaluna ryhmätasolla työntekijäryhmien työkyvyn seurannassa ja ylläpidossa.
- Indeksillä koostuu seitsemästä osiosta, joista yhtä (työkyky suhteessa elinaikaiseen parhaaseen asteikolla 0-10) käytetään myös sellaisenaan työkyvyn mittaamiseen (Work Ability Score, WAS).
- Ennustaa hyvin työkyvyttömyyseläköitymistä, sairauspoissaoloja ja työmarkkinoilta poistumista. Sisältövaliditeetti ei kuitenkaan korkealla tasolla: ei sisällä kyvykkyyksiin, taitoihin, motivaatioon, sosiaalisiin suhteisiin eikä työhön liittyviä ulottuvuuksia (kuten työtyytyväisyys).

Työterveyslaitos

Työkykytalo

Yksilön taso

Yksilölliset ominaisuudet ja olosuhteet (työntekijä)

Fyysiset

Henkiset

Sosiaaliset

Demografia

Koulutus ja ammattitaito

Kulttuuritausta

Taloudellinen asema

Mesosysteemit

Työ

Fyysinen ympäristö

Henkinen ympäristö

Sosiaalinen ympäristö

Taloudellinen ympäristö

Rakenteelliset tekijät

Työpaikan kulttuuri ja ilmapiiri

Vakuutusjärjestelmä

Taloudellinen (tukikäytännöt)

Ammatillinen (koulutus, kuntoutus)

Lainsäädäntö etuuksien myöntö

Sosiaalinen (palvelut ja tuki)

Fyysinen (arviointi, kuntoutus)

Henkinen (arviointi, kuntoutus)

Terveystieteet

Fyysinen (arviointi, hoito, palvelut)

Henkinen (arviointi, kuntoutus)

Ammatillinen (kuntoutus)

Lähiyhteisö

Sosiaalinen (tuki, stigma)

Taloudellinen (tuki, velvoitteet, riippuvuudet)

Fyysinen (apu, työkuorma)

Henkinen (apu, työkuorma)

Organisaatioiden taso

Makrotason infrastruktuurit, järjestelmät ja dynamiikka

Politiikka ja lainsäädäntö

Väestön rakenne

Makroekonomia

Kulttuuri

Yhteiskunnan taso

Työkyvyn käsitekartta

(Lederer ym. scoping review 2014)

Työkyvyn arviointi ja mittaaminen

Työkyvyn arviointia tehdään erilaisista intresseistä lähtien, jolloin termi saa hieman erilaisia merkityksiä eri yhteyksissä:

- Väestötutkimuksissa: yksilön kokemus
- Vakuutuslääketieteessä: objektiivinen työkyvyttömyys suhteessa työn vaatimuksiin
- Työterveyshuollossa: laaja systeeminen kokonaisuus, jossa yksilön ominaisuudet vain osa työkykyä

Lisäksi: arvioidaanko työkykyä suhteessa nykyiseen työhön, vastaavanlaiseen muuhun työhön (ks. Tengland 2011) vaiko yleisesti työllistyvyyttä (employability).

Usein erityistä, työtehtäväkohtaista työkykyä arvioidaan aluksi, jolloin tavoitteena on pysyä tai palata nykyiseen työhön. Myöhempi vaihe voi keskittyä yleiseen työkykyyn, tavoitteena uudelleentyöllistyminen työmarkkinoille toisen työn löytämisen kautta. (Sengers ym. 2020).

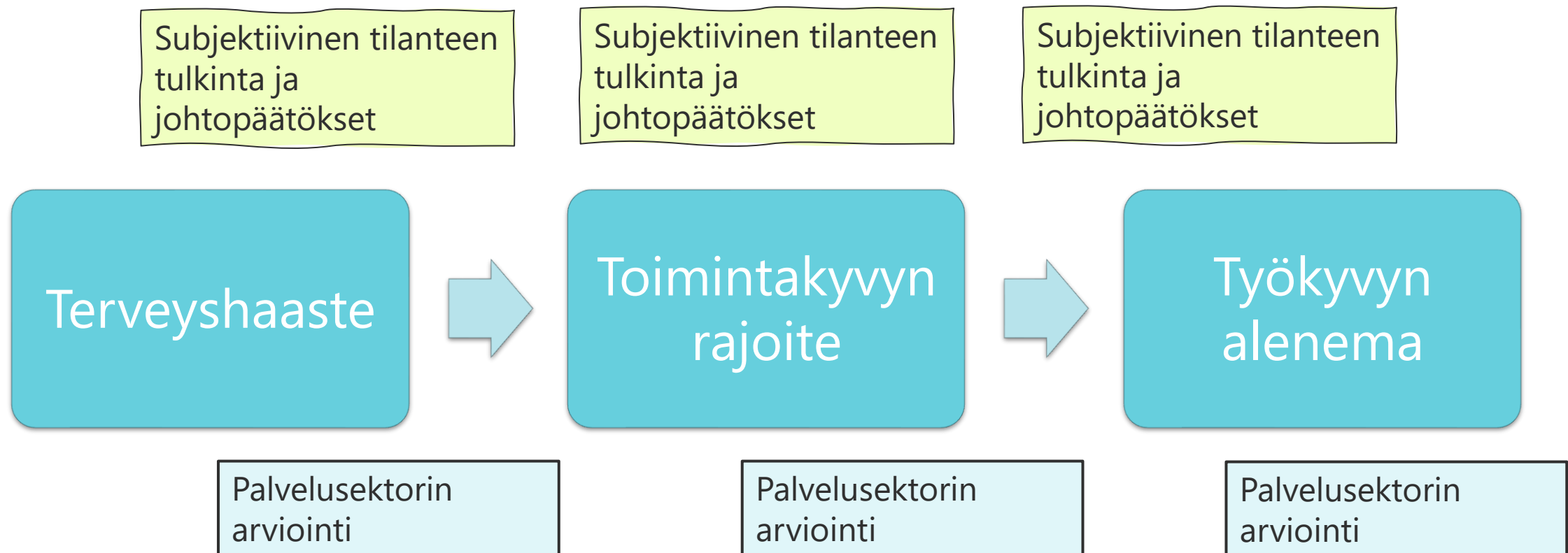
Työkyky-kirjallisuuden kehittyminen

- Lederer ym. toivat katsauksessaan (2014) esiin kuinka epäyhtenäinen ja monialainen käsite työkyky on. Artikkelissaan esittivät käsitekartan työkyvystä, jonka sittemmin suomensivat Järvikoski ja muut 2018 teoksessa **Työkyvyn käsite ja työkykymallit kuntoutuksen tutkimuksessa ja käytännöissä** (8 eri mallia).
- Samaan aikaan kehitetty myös työllistyvyys (**employability**) -konseptia, joka korostaa yksilön oppimisvalmiutta ja työuranäkökulmaa.
- Sittemmin Cadiz ym. (2019) korostavat työkykyä dynaamisena prosessina, johon liittyy yksilön **elämänkaaren näkökulma** sekä kognitiivinen metakerros (motivaatio, itserefelektio).
- Työkykykäsityksiin perehtyminen auttaa käytännön kuntoutustyötä tekevää jäsentämään palvelujärjestelmien toimintaa ja niiden polkuriippuvuuksia.

Terveyshaasteet, toimintakyky, työkyky...

Terveysshaasteet, toimintakyky, työkyky...

Muuttuvat työelämän vaatimukset ja työkyky

- Työkyky muodostuu suhteessa työn vaatimukseen, mutta työmarkkinoiden kysyntäpuolen dynamiikkaa ei useinkaan tarkastella työkyvyn tuen kehittämistoiminpiteissä, hankkeissa ja ohjelmissa riittävästi. Myös sinänsä hyvän työura -näkökulman työkykykeskusteluun tuovaa työllistyvyys (employability) –tarkastelua on kritisoitu sen tavasta sivuuttaa kysyntäpuolen tekijöitä (McQuaid & Lindsey 2005).
- Megatrendien ja esimerkiksi tekoälyn kehityksen vaikutuksesta työn organisointi sekä sitä myöten työn vaatimukset ovat kuitenkin välttämättömän uudelleentarkastelun edessä. Jo yksittäisen työtehtävän muokkaus voi kohentaa henkilön työkykyisyyttä. Parhaimmillaan tämä voidaan toteuttaa niin, että sekä hyvinvointi että tuottavuus kehittyvät samanaikaisesti (Suokko ym. 2025).
- Systeemisestä lähestymistavasta työkykyyn ks. Työpotentiaali-näkökulma: Henriksson & Joensuu 2023.

Työhön kytkeytyvä kuntoutus

Työhön kytkeytyvällä kuntoutuksella tarkoitetaan laaja-alaisen työkykykäsityksen mukaisesti työhön pääsyä, työssä pysymistä, työhön paluuta ja tulevaa työuraa tukevaa **monialaista** työpaikan ja sen kumppaneiden yhteistoimintaa.

TYÖSUHTEEN KULKU	Työhön kytkeytyvän kuntoutuksen toteutus- mahdollisuudet	Yhteistoiminnassa tarvittava osaaminen			Vuorovaikutuksen, vuorovaikutustilanteiden erityispiirteet
 Rekrytointi	• työhöntulo-tarkastus • perehdytysjakso • aloituspalaveri (IPS/SE)	Työpaikan toimijat • yksilöllinen perehdytys, -työssä oppiminen • työn muutostarpeiden tunnistaminen	Työterveyshuollon edustajat • työkykyedellytykset	Kuntoutuksen toimijat • SE/IPS: työn etsintä ja muokkaus, työhön opastus • ansiotulon, palveluiden ja etuuksien yhteensovitus	• missä tilanteissa ja millä ehdoilla työkyvyn tukitarpeet voi työnhakija ottaa puheeksi • työnantaja-yhteistyö, kontaktointi
 Työssä olo	• työkykyjohtamisen toimenpiteet • osaamisen kehittäminen • työterveysyhteistyö • kuntoutuspalvelut	• tiedolla johtaminen ja tilanneanalyysi • työkyvyn tuen keinot • työn tuunaaminen ja muokkaus • osaamisen kehittäminen	• palvelujärjestelmän tuntemus ja verkostot, työntajayhteistyö	• työn ja työpaikan huomioiva ammatillinen kuntoutus	• miten työyhteisössä (osa)työkykyisyydestä puhutaan/suhtaudutaan (stigma/tuki), viestintätavat • työntekijäkohtaiset työterveysneuvottelut • neuvottelut kuntoutuksen toteuttajan kanssa
 Työhön paluu	• työhönpaluu keskustelu • laajennettu työterveysneuvottelu	• työn ja työprosessien muokkaus • muutoksista työparin/-yhteisön tiedottaminen	• tuen tarpeen tunnistus • casetyötap • työhön paluu prosessin koordinaatio verkostoissa	• työn, työpaikan ja työuran huomioiva ammatillinen kuntoutus • ansiotulon, palveluiden ja etuuksien yhteensovitus	• sopimuksellinen luottamuksellisuus: ketä koskee ja kuinka kauan ja missä kysymyksissä, laajennettu työterveysneuvottelu, neuvottelut ilman työpaikan edustajaa
 Tuleva työura	• lähtökeskustelu • osaamisen kehittäminen • työterveyshuollon seuranta, työkykytutkimuksen kokoaminen	• työkykytutkimuksen kerääminen ja keräämiseen osallistuminen	• terveyden edistäminen, työllistävyyden tukeminen, työkyvyntutkimuksen siirto	• osaamisen kehittäminen, ammattien ja työn etsintä, työllistävyyden tukeminen • työkyvyntutkimuksen siirto	• henkilön kanssa sovitusti (vain) tarvittavan työkyvyntutkimuksen siirto

Työsuhteen kulku työpaikan näkökulmasta: henkilön työuran eri vaiheissa tarvittava työhön kytkeytyvän kuntoutuksen yhteistoiminta, sen toteutusmahdollisuudet ja siinä tarvittava osaaminen ja vuorovaikutustilanteiden erityispiirteet. Kuntoutus Vol. 46 Nro 4 (2023)

Monialainen yhteistyö työkyvyn tukemisessa

Työterveyslaitos

- Kuntoutuksessa toimitaan usein moniammatillisesti ja monitieteisesti. Monialainen yhteistyö viittaa kuitenkin eri organisaatioiden väliseen yhteistyöhön. Se on välttämätöntä onnistuneen työkyvyn tukemisen ja kuntoutuksen prosesseissa.
- Organisaatioiden välistä monialaiseen työkyvyn tukeen liittyvää yhteistyötä ei tällä hetkellä johda kukaan, mikä vaikeuttaa monialaisen yhteistyön toteutumista. Lisähaasteensa tuo lukuisat uudistukset ja reformit alueella.
- Työllisyysalueiden käynnistyessä yhteistyön tapojen uudelleentarkastelua tarvitaan joka tapauksessa, jolloin myös työkyvyn tuen ja kuntoutuksen prosessien läpikäynti on tarpeellista.

(Henriksson ym. 2024)

Lähteet

- Anner, J., Schwegler, U., Kunz, R. et al. **Evaluation of work disability and the international classification of functioning, disability and health: what to expect and what not.** BMC Public Health 12, 470 (2012).
- Henriksson & Joensuu (2023): **Työkyvystä työpotentiaaliin.** Blogikirjoitus, TTL: <https://www.ttl.fi/ajankohtaista/blogi/tyokyvysta-tyopotentiaaliin>
- Henriksson, M., Unkila, K., Hirvonen, M., & Nevala, N. (2024). **Monialaisen yhteistyön kehittyminen työkyvyn tukemisessa.** Kuntoutus, 47(1), 38-44.
- Juvonen-Posti, P., Unkila, K., Henriksson, M., & Forsman-Grönholm, L. (2023). **Työhön kytkeytyvä kuntoutus – mikä muuttuu?** Kuntoutus, 46(4), 51-59.
- Kerätär R, Taanila A, Härkäpää K ja Ala-Mursula L (2014) **Sairauslähtöisestä työ- ja toimintakyvyn arvioinnista monialaiseen arviointimalliin.** Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2014;130(5):495-502
- Lederer V, Loisel P, Rivard M, Champagne F. 2014. **Exploring the diversity of conceptualizations of work (dis)ability: a scoping review of published definitions.** J Occup Rehabil. 24(2):242-267. doi: 10.1007/s10926-013-9459-4. PMID: 23884716.
- McQuaid, R. W., & Lindsay, C. (2005). **The Concept of Employability.** Urban Studies, 42(2), 197-219.
- Cadiz, D. M., Brady, G., Rineer, J. R., & Truxillo, D. M. (2019). **A Review and Synthesis of the Work Ability Literature.** Work, Aging & Retirement, 5(1), 114–138.
- Aila Marja Elina Järvikoski, Esa-Pekka Takala, Pirjo Juvonen-Posti, Kristiina Härkäpää (2018) **Työkyvyn käsite ja työkykymallit kuntoutuksen tutkimuksissa ja käytännöissä.** Sosiaali- ja terveysturvan raportteja
- 13.
- Sengers, J. H., Abma, F. I., Ståhl, C., & Brouwer, S. (2022). **Work capacity assessments and efforts to achieve a job match for claimants in a social security setting: an international inventory.** Disability and rehabilitation, 44(10), 1898–1907.
- Suokko, T, Oksanen, T & Reiman A (2025). **Productivity and employee well-being in manufacturing process development – Comparison study of two departments.** Applied Ergonomics. Volume 125

Työterveyslaitos

Kiitos

 HYVÄÄ
TYÖPÄIVÄÄ!

Lisää asiaa työelämästä? Seuraa Työterveyslaitosta somessa ja vieraile verkkosivuillamme ttl.fi. Muista myös tilata uutiskirjeemme!

Työterveyslaitos

TTL-STRATEGIA

HYVINVOINTIA TYÖSTÄ

A snowy owl is shown in flight, wings spread, flying from left to right across the upper half of the image. The background features a sunset or sunrise sky with orange and blue hues. In the foreground, there is a telecommunications tower on the left and a dense forest of green trees on the right. In the distance, a city skyline is visible under the sky.

Rakennamme
kestävää
työelämää

Toimimme
vastuullisesti ja
vaikuttavasti

VAIKUTTAVUUS

LUOTETTAVUUS

KESTÄVYYS

YHTEISÖLLISYYS